

ΟΥΤΟΠΙΑ: ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ

«Ο χρόνος είναι γρήγορος ίσκιος πουλιών» (Ο. Ελύτης). Πέρασαν είκοσι χρόνια από την έκδοση της *Ουτοπίας*. Εκατό τεύχη, χωρίς διακοπές ούτε διπλά τεύχη. Περίπου είκοσι χιλιάδες σελίδες συνεισφορά στην κίνηση των ιδεών.

Όπως είναι γνωστό, κατά καιρούς, επίσημα ή όχι, ομάδες αριστερών είχαν τη συνήθεια να «βγάζουν» περιοδικά, ειδικευμένα σε κάποιον τομέα γνώσης ή γενικότερου χαρακτήρα. Σημειώνουμε ενδεικτικά τα πιο γνωστά που εκδόθηκαν μετά την Κατοχή και που συνήθως απευθύνονταν στο ευρύ, καλλιεργημένο κοινό: *Ανταίος*, δεκαπενθήμερο περιοδικό για τη μελέτη των προβλημάτων της ανοικοδόμησης, 1ο τεύχος, Δεκέμβρης 1945. Έκλεισε με την εκτέλεση του διευθυντή του, Δημήτρη Μπάτση (1952). *Ελληνικά Γράμματα. Επιθεώρηση Τέχνης*, Ιανουάριος 1955 - Φεβρουάριος 1967. Έκλεισε με τη Δικτατορία. *Σύγχρονα Θέματα*, φθινόπωρο του 1962. Έκλεισε με τη Δικτατορία. Επανεκδόθηκε μετά την πώση της Χούντας με άλλον εκδότη, τον Σταμάτη Χρυσολούρη. (Στην πρώτη περίοδο τυπικά ιδιοκτήτης ήταν ο Κώστας Μανωλκίδης και υπεύθυνος σύμφωνα με τον νόμο ο Μάρκος Γκιόλιας. Τη συνολική ευθύνη για το περιοδικό την είχε αναλάβει ο Ευτύχης Μπιτσάκης.) *Αντί*, εκδότης Χρήστος Παπουτσάκης, 1ο τεύχος στη διάρκεια της Δικτατορίας. *Πολίτης*, εκδότης ο Άγγελος Ελεφάντης. Τον Μάιο του 1981, εκδόθηκε η *Επιστημονική Σκέψη*, η οποία έπαψε να εκδίδεται προς τα τέλη της δεκαετίας του '90.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του '80 είχε αρχίσει η κατάρρευση των καθεστώτων του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού». Την ίδια εποχή έγινε η διάσπαση του ΚΚΕ εξαιτίας της δεξιάς στροφής της ηγεσίας και της συγκυβέρνησης με τη Δεξιά και το ΠΑΣΟΚ. Μια ομάδα διανοουμένων που είχαν αποχωρήσει τότε από το ΚΚΕ δημιούργησε το πολιτικό-θεωρητικό περιοδικό *Διαλεκτική* (1ο τεύχος Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1990). Η *Διαλεκτική*, λόγω πολιτικών διαφωνιών, σταμάτησε την έκδοσή της με το 7ο τεύχος.

Μετά το άδοξο τέλος της *Διαλεκτικής*, φθάνει η στιγμή της *Ουτοπίας*. Την πρωτοβουλία πήραν οι Δημήτρης Δημητούλης, Γιώργος Μανιάτης, Ευτύχης Μπιτσάκης και Αλέξανδρος Χρύσης. Προτάθηκε στον Ευτύχη Μπιτσάκη να είναι επικεφαλής του εγχειρήματος.

Εκείνη την εποχή υπήρχαν αξιόλογα περιοδικά στον χώρο της Φιλοσοφίας, των Επιστημών, της Τέχνης κ.λπ. Η *Ουτοπία* δεν θέλησε να υποκαταστήσει, εν μέρει έστω, ήτοι με ειδικά θέματα, τα εξειδικευμένα περιοδικά. Σύμφωνα και με τον υπότιτλό της, θα ήταν περιοδικό *Θεωρίας και Πολιτισμού*. Η *Ουτοπία* θέλη-

Ναταλία Γκοντζάροβα, Τζούγος, 1911.

σε να είναι *επιστημονικό* αλλά όχι *ακαδημαϊκό* περιοδικό. Θεματολογία: Φιλοσοφία, Επιστημολογία, Πολιτική Θεωρία, Οικονομία, Παιδεία, Τέχνη. Στόχος της ήταν η προσέγγιση των θεμάτων να είναι από μια κριτική μαρξιστική φιλοσοφική-επιστημολογική σκοπιά, που θα απέφευγε και τη στενή εξειδίκευση αλλά και τις συνήθειες γενικολογίες.

Σύντομα και χωρίς δυσκολίες σχηματίστηκε η πρώτη, κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτική, Συντακτική Επιτροπή. Από την αρχή αποφασίστηκε ότι η *Ουτοπία* θα φιλοδοξούσε να γίνει βήμα της διανόησης της Αριστεράς, χωρίς εξάρτηση από κόμματα ή οργανώσεις. Κριτήριο για τα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής ήταν να έχουν διαθέσιμο χρόνο, γνώση και εμπειρία των θεμάτων που θα απασχολούσαν το περιοδικό. Επίσης τέθηκε ως αρχή η γνωστή θέση «ενότητα μέσα στη διαφορά». Έτσι, αδιαφορώντας αν οι αρθρογράφοι ανήκαν ή δεν ανήκαν σε οποιαδήποτε οργάνωση της Αριστεράς, μπορέσαμε να συνυπάρξουμε με τις διαφορές μας, χάρη στην ειλικρίνεια και τη φιλική ατμόσφαιρα του περιοδικού. Μια επιπλέον ιδιομορφία της *Ουτοπίας* είναι ότι δεν υπήρχε τυπικά Διευθυντής. Οι αποφάσεις λαμβάνονταν συλλογικά από τα παρόντα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής.

Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι στην πορεία η Συντακτική Επιτροπή εμπλουτίστηκε με νέα μέλη και επίσης συγκροτήθηκε ένας σημαντικός αριθμός τακτικών συνεργατών. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια στερηθήκαμε τρεις πολύτιμους συνεργάτες και φίλους: τον Γιώργο Διζικιρίκη, τον Ανδρέα Παγουλάτο και τον Έκτορα Κακναβάτο.

Έχει, ίσως, κάποιο νόημα να αναφέρουμε ακόμη ότι υπήρξαν ορισμένες αντιρρήσεις για τον τίτλο του περιοδικού. Αλλά η λέξη «Ουτοπία» αντιπροσωπεύει όχι μόνο το μη πραγματοποιήσιμο αλλά και εκείνο που δεν υπάρχει, το «μη εισέτι ον», που όμως θα μπορούσε να γίνει κάποτε πραγματικότητα. Στην ιστορία υπήρξαν νοσταλγικές ουτοπίες, αντιδραστικές αλλά και ρεαλιστικές και επαναστατικές ουτοπίες. Η δική μας *Ουτοπία* θα επιχειρούσε να ανιχνεύσει, στο μέτρο του δυνατού, ορισμένες έστω από τις θετικές δυνατότητες που κυοφορούνται στον σημερινό βάρβαρο κόσμο.

Πριν από είκοσι χρόνια ήταν δύσκολο να πεις ότι θα δημιουργήσεις ένα μαρξιστικό περιοδικό. Έτσι, στον υπότιτλο δεν υπήρχε η λέξη μαρξιστικό, αλλά αυτό προσπαθήσαμε και προσπαθούμε να είναι η *Ουτοπία*.

Ως προς τη θεματολογία του περιοδικού, δώσαμε ιδιαίτερη προσοχή στο μέτωπο της ερμηνείας των σημερινών φυσικών επιστημών (κοσμολογικό πρόβλημα, προέλευση της ζωής, θεωρίες της σχετικότητας και της μικροφυσικής). Αφιερώσαμε τεύχη του περιοδικού σε θέματα καθαυτό φιλοσοφικά, σε θέματα οικονομίας, πολιτικής θεωρίας, σε ζητήματα τέχνης, σε επίκαιρα θέματα, όπως είναι το πρόβλημα του έθνους και του εθνικισμού, κ.λπ. Επίσης αφιερώσαμε τεύχη στις πιο σημαντικές μορφές της ελληνικής αλλά και της ξένης αριστερής διανόησης. Στο

Ναταλία Γκοντζάροβα, Θερισμός, 1911.

τέλος του σημερινού τεύχους υπάρχει μια σχετική καταγραφή. Εκτός από τα αφιερώματα και τις επιμέρους μελέτες, εγκαινιάσαμε τη στήλη «Επί τον Τύπον» με επίκαιρα σχόλια, καθώς και ειδικές στήλες επικαιρότητας και κίνησης ιδεών.

Στα είκοσι αυτά χρόνια, συνεργάστηκε με το περιοδικό μεγάλος αριθμός διανομένων από τον χώρο της Αριστεράς, αλλά και άλλοι που είχαν να προσφέρουν ουσιαστικά, χωρίς να ανήκουν στην Αριστερά. Δεν θα ήταν δυνατόν να συμπεριλάβουμε ένα προς ένα τα ονόματά τους στο παράρτημα που προσθέσαμε στο τέλος του σημερινού τεύχους. Καταγράψαμε, όμως, ενδεικτικά τα ονόματα των ξένων συνεργατών, όχι για να κάνουμε επίδειξη, αλλά επειδή αυτά υπογραμμίζουν την ευρύτητα των θεμάτων της *Ουτοπίας* και την εκτίμηση του περιοδικού από εξέχουσες διεθνείς προσωπικότητες από τον χώρο των γραμμάτων και των επιστημών.

Εκτός από την έκδοση της *Ουτοπίας*, και παράλληλα με αυτήν, οργανώσαμε σημαντικό αριθμό συνεδρίων με Έλληνες αλλά και ξένους εισηγητές. Επίσης είχαμε καθιερώσει κάθε χρόνο μια σειρά από σεμινάρια, με περιορισμένο αριθμό συμμετεχόντων, σε θέματα επιστημολογίας, τέχνης, φιλοσοφίας κ.λπ.

Και μια αξιοσημείωτη ιδιομορφία της *Ουτοπίας*: Διεθνή περιοδικά αυτού του είδους συνήθως δεν έχουν εικονογράφηση. Η *Ουτοπία* δεν τήρησε τον κανόνα. Και θέλουμε να ευχαριστήσουμε και από αυτήν τη στήλη τη ζωγράφο Μαρία Κοκκίνου, η οποία δεν αρκέστηκε σε μια συμβατική και τυποποιημένη εικονογράφηση των τευχών. Η εικονογράφηση της *Ουτοπίας* με έργα Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών ήταν προϊόν έρευνας, και συχνά συνοδευόταν από ένα σημείωμα ή μία μικρή μελέτη, γεγονός που αποτελούσε χρήσιμο βοήθημα για τους μη ειδικούς αναγνώστες.

Τελειώνοντας, θέλουμε να μνημονεύσουμε τον αείμνηστο Γιάννη Γκοβόστη, ο εκδοτικός οίκος του οποίου «στέγασε» την *Ουτοπία* στα πρώτα της βήματα, αλλά και τους εκδοτικούς οίκους Στάχυ, Ελληνικά Γράμματα και Τόπος, που ακολούθησαν μέχρι σήμερα. Θυμόμαστε, επίσης, με αγάπη και ευγνωμοσύνη τον επιχειρηματία-αγωνιστή Φώτη Ψυχράμη, που με τη γενναιοδωρία που τον διέκρινε και χάρη στη μακρά και στενή φιλία του με τον Ευτύχη Μπτσάκη, στήριξε οικονομικά το περιοδικό, κάθε φορά που υπήρχε ανάγκη.

Τα χρόνια αυτά αντιμετωπίσαμε πολλές δυσκολίες, κυρίως οικονομικές. Το μέλλον θα προσθέσει νέες, μεγαλύτερες δυσκολίες, λόγω της κρίσης. Ελπίζουμε να τα καταφέρουμε και να γιορτάσουμε σε πέντε χρόνια, υπό καλύτερες συνθήκες, το «τέταρτον αιώνας» όχι «εις γην ξένην» (Κάλβος), αλλά σε μια Ελλάδα, ο λαός της οποίας θα έχει ήδη κάνει σημαντικά βήματα ρήξης απέναντι στις ταξικές πολιτικές που προωθούν και επιβάλλουν εν μέσω και διαμέσου της κρίσης οι εντεταλμένοι του διεθνούς και εγχώριου καπιταλισμού.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Καζιμίρ Μαλέβιτς, Η εργάτρια 1930.

Η Παρθένος που έγινε εργάτρια, λείπει όμως το βρέφος. Έμειναν τα χέρια να δηλώνουν την απουσία του και την ελπίδα της αναμονής του. Αυτά τα τελευταία έργα του Μαλέβιτς –ο *Χωρικός* χωρίς πρόσωπο, του οπισθοφύλλου, το έργο της σελίδας 84, τα ανάπηρα κορμά των σελίδων 90 και 110– δεν είναι δείγματα ενός συμβιβασμού σε μια σταλινική επιταγή. Δείχνουν τη δυνατότητα, την ελευθερία των αυθεντικών καλλιτεχνών, και της τέχνης γενικότερα, να μην υποτάσσεται όχι μόνο σε ανταρχικές επιταγές, αλλά και σε μια θεωρία α προϊόρι λογική και εξελικτική.

M.K.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ